

לאורו

בעזרת ד'

גליון 7

חיי-שרה, היתשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

חסד ואמת בחבלי משיח
הרב אלישע וישליצקי

על האומץ ועל הצניעות
אסף פאסי

על הספר 'מוסר אביך'
הרב יוחנן פריד

למהות חיבת הארץ
הרב יהודה פליקס

על קדושת
המקום

תכונות הטבע באומות
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

הקריאה לסודיות
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

סגולה ולאומיות (חלק ו)
הרב אורי שרקי

יסודות
במשנת
הרא"ה

"רגשותיי ומהלך רעיונותי מוליכים אותי
תמיד לצד עילאה, להמרומם ולהנשגב,
להיות משקיף ברוממות הקודש, במרחבי
האצילות הנשמתיים"

(חדריו, עמ' צז)

תיקון
המידות

"ביתו
שנות
דור ודור"

למהות חיבת הארץ

הרב ד"ר יהודה פליקס

'ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב לאברהם למקנה...' (שם כג, יז). גם אצל דוד מודגש שהקניין כולל לא רק את השדה אלא 'הבקר לעולה והמורגים וכלי הבקר לעצים הכל נתן ארונה המלך למלך' (ש"מ"ב כד, גכ).

אם כן, **ההשתדלות - היא המוכיחה את חיבת הארץ**. בעניין קניין המכפלה מדייק החתם סופר מהחזרה בכתובים בפעם שניה שאברהם לא הסתפק בקניין כסף אלא הוסיף קנין חזקה. שהרי אין לנו קנין חזקה טוב יותר מאשר הקבורה עצמה בקרקע שנקנתה לפני כן בכסף.

אך בזאת לא תמה השתדלותו של אברהם וחיבתו לארץ לנצח. אברהם קונה את המקום בכל שלשת הקניינים בהן נקנית קרקע **בכסף, בחזקה ובשטר**. קנייה זו כתובה בתורה - ואין **שטר** מובהק מזה, ויתירה מכך מצינו שהתורה מדגישה מספר פעמים את השמיעה ואת הראייה של בני חת: **באזני** בני חת לכל באי שער עירו' (שם פסוק יז), וכמו כן 'נתתיה **לעיני** בני עמי' (שם פסוק יא). הרי לפנינו שטר קניין שיש בו הן עדי שמיעה והן עדי ראייה, הן עדי חתימה והן עדי מסירה.

הקרב לארץ - קודם לברכה

מין הרב קוק זצ"ל בפירושו 'עין איה' למסכת ברכות (דף מא, ב) עוסק במחלוקת רב המנונא ורב חסדא בשאלה על מה מברכים תחילה בשנים מתוך שבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ: תמרים ורימונים. לדעת רב המנונא על התמרים ולרב חסדא על הרמונים. טעמו של רב חסדא הוא שכל הקודם בפסוק קודם לברכה ורימונים קודמים בפסוק המונה את שבעת המינים ואילו רב המנונא סובר **שהקרב יותר למילה 'ארץ' הוא קודם לברכה** והיות ותמרים הם 'שני לארץ': 'ארץ זית שמן ודבש' ואילו רימונים הם 'החמישי' בקרבנות למילה ארץ: ברשימת ארץ חטה ושעורה גפן תאנה ורמון.

המשך המאמר בעמוד 12

ההשתדלות - היסוד לחיבת הארץ

שלשה מקומות בארץ ישראל נקנו בכסף על ידי אבות האומה מיושבי ארץ כנען, בארץ ישראל: אברהם - קנה את שדה מערת המכפלה יעקב - קנה את השדה שבשכם במאה קשיטה. ודוד - קנה את גורן ארונה היבסי שבירושלים.

מדוע הוצרכו האבות לקנות בכסף והרי הארץ הובטחה לאבותינו: גם אם כדי להוציאם מהכח אל הפעל, עדיין יש לבאר מדוע דווקא מקומות אלו נקנו כאשר כל ארץ ישראל נקנתה בכיבוש יהושע שהוא קניין 'חזקה' ואם כן למה נצרכו לקניין כפול?!

המדרש מיישב שלא יאמרו הגויים שאנו ליסטים, אך עדיין אין בכך מענה לשאלות אלו.

רבנו בחיי מציין שערים אלו מסמלות את שלש העמודים עליהם העולם עומד: **חברון** היא **עיר החדש** חסד של אמת שעושים עם המת, **ירושלים** היא מקום **העבודה** - עבודת הקרבנות והתפילה, **ושכם** שמעליה ניצבים הר עיבל והר גריזים מקום כריתת **הברית של תורה** בכניסה לארץ ישראל. דהיינו: המקומות שמסמלים את הערכים הנשגבים צריכים קניין יתר - על שאר הארץ.

יש מקום להוסיף שמדובר באבות האומה שהשתדלו לעשות מעל ומעבר **למען חיבת הארץ, ולהיות בה לנצח**. אין ספק שההשתדלות הגדולה ביותר היתה רכישת שדה המכפלה מקום 'שיני חברון' (כך נקרא המקום ברש"י וכתוס' מנחות דף ק, א) הביטוי החזק ביותר לעניין הנצח. תחיית המתים והעולם הבא.

אברהם ודוד התעקשו לקנות בכסף מלא מהנכרים מקומות אלו למרות שהמוכרים הציעו לתיתם במתנה. בקניית הגורן מארונה אומר המלך דוד 'לא אעלה לד' עולות חנם'. ואברהם שומע את עפרון מצהיר: 'השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה' ובסופו של יום משלם אברהם לעפרון פי שמונה מתשלום דוד עבור מקום המקדש ובכסף עובר לסוחר!.

בקנייה שמבצע אברהם נמצא השתדלות יתירה שכן אחרי שאברהם משלם את הכסף מדגישה התורה

הגיליון מוקדש לע"ג

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל

תכונות הטבע המתגלות באומות העולם

הרב שלמה לוי

משנה ב, אורות התחיה

"דרכי-השמירה המכוננות לשמירת המין והאיש, המתראות בבעלי-חיים הטבעיים יותר מבאדם התרבותי, הן מתגלות בכלליות האנושיות באפנים יותר קרובים לטבע החי. ההכרה הפנימית, הכוללת בקרבה את הנטיות להשמר מכל מזיק ולהכיר את האויב, בלי כל צורך לחכמה ונסיון, מתגלית בחיי העמים ביחוסם זה לזה, עם לעם, דת לדת, גזע לגזע."

רבי יהודה הלוי (ספר הכוזרי מאמר ה) מלמד אותנו על שתי מערכות חושים שדרכם אנו חווים ולומדים את המציאות "והמשיגים שני מינים, אם נראים כחושים הנראים, ואם נסתרים כחושים הנסתרים".

"החושים הנראים" הם, ראייה, שמיעה, ריח, טעם, מישוש, "החושים הנסתרים" - אינסטינקט, אינטואיציה.

אינסטינקט בא לידי ביטוי בצורה עמוקה בבעלי החיים, רבים מהם עושים דברים מדהימים מבלי שלמדו לעשותם. דומה שמושבות נמלים נבנות על ידי צוותי נמלים עצומים, כשכל אחת מנמלי הקן יודעת את תפקידה. כל ציפור יודעת לבנות קן ואחר כך לדגור על הביצים. דגי הסלמון חוזרים מאות קילומטרים כדי ללדת במקום בו נולדו הם. כיצד קורה שהם פשוט יודעים את זה?

"הטבע מוצא את רדיתו בקבוץ האנושי יותר מאשר בפרטיו. הפרטים הנם יותר חפשיים, והטפוס של החפש המיוחד לאדם מתגלה בהם יותר. אבל החברה, האנושית והלאמית, עומדת ביותר תחת השפעת הטבע, וההופעה האינסטינקטיבית מתגלה בה יותר."

חוקי הטבע פועלים באופן קבוע ושרירותי, ממלאים את תפקידם ללא כל התנייה. חוקי הטבע פועלים על כללות הבריאה ללא אפשרות של בחירה, אבל האדם היותו בעל יכולת בחירה חופשית, יכול הוא לנהוג בתחומים רבים בשונה מהטבע ובשונה מהמקובל.

מרן הרב זצ"ל באורות הקודש (מוסר הקודש, מערכות הטבע והרצון, כו) מבאר את המציאות של העמים:

"נתונים הם כל הגויים תחת היד החזקה של משטרי המערכות של כחות הטבע וזרמיהם, אין להם שאיפה יותר גבוהה מהמילוי של חפצם הטבעי, זהו מלחמת קיומם. כל השכל איננו כי אם משמש לאותו הרצון העור, ונמצא שאין התרוממות עצמית, כי אם התקשטות חיצונית, והתעלות חלקית בחוג הנשפלה, חירות שטחית בתוך עמקה של ההשתעבדות הפנימית."

תכונות בעלי החיים

לכל בעל חיים יש אינסטינקט. זהו דחף, או תגובה אוטומטית למצב מסוים ולגירוי שהוא חווה. האינסטינקטים הם אוסף של דחפים ותגובות למצבים שונים. בעל החיים נולד עם האינסטינקטים שלו והוא פשוט יודע איך להגיב למצבים שונים. האינסטינקטים מסייעים להישרדות, לטרף, להגנה מטרף ועוד.

בנוסף, ישנם בעלי חיים שלומדים מהניסיון ומחוויות שעברו. כך לומדים בעלי חיים להשיג מזון שהאדם משליך במקומות קבועים או להתמודד נגד איומים שהעמיד בפניהם האדם. הידע הזה אינו מועבר לצאצאים שלהם כמו האינסטינקט, אך הוא משרת אותם בחייהם שלהם.

בינה יתרה

מרן הרב זצ"ל בספרו 'עין איה' (מסכת ברכות פרק א, אות קמז) מבאר לנו את הקיום המיוחד של "החושיים הנסתרים" האלו בחייו של האדם בכלל, באשה ובעמים גם כן.

"הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא" - מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש. דומה לזה אמרו חז"ל שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מן האיש.

והכוונה היא כי יש הכרה ובינה טבעית, דומה להכרת החוש. ויש הכרה שכלית שבאה ע"י לימוד וניסיון. ולפי המנהג הטבעי הוא, שמי שיש ביד כשרונו לעלות למעלה שכלית, מתחלשת בו ההכרה הטבעית הבאה מהשכל הטבעי.

ומצינו כמה הכרות לבעלי חיים, מכירים בהכרתם הפנימית דברים שקשה לאדם להשיגם כי אם ע"י לימוד והרגל. וכן מצינו האומות הפראיות, שאינן מלומדות בתרבות וחכמה, יש להן כשרונות טבעיים חדים יותר מהעמים המלומדים, כי השכל המלומד מקפח את השכל הטבעי.

וזהו מחסד ד' על יצוריו, שהראוי להשתמש במעלה יותר גבוהה לא תעלה בידו לסמוך על מעלה נמוכה, כדי שגם ההכרה ימריצהו לקנות שלמות יותר.

על כן האשה שאינה עומדת לפי תעודתה לקנות דעת הרבה על ידי לימוד, ותכליתה להשלמת סידור העולם לעשות בחפץ כפיה, יש בה בינה יתירה טבעית בהכרה פנימית יותר מן האיש, ומפני זה היא מכרת באורחים יותר מן האיש.

כי האיש יוכל להכיר ערך האיש שרוצה לדעת תכונתו רק מתוך התבוננות רבה ואורך הזמן. אבל את האורח הבא לזמן קצר, לא יוכל להכירו בשכל הניסיוני. אבל האשה בהכרתה הפנימית, הקרובה להכרה טבעית, היא זו אשר תכיר את האורחים. וההכרה הטבעית היא לרוב מאומתת מאד גם אחרי הדרישה השכלית, כאשר ביארו חכמי לב".

טבעיות באומות

ישנה הכרה לימודית היקשית המורכבת משורת הנחות, שכל אחת תלויה בקודמתה ומתנה את הבאה אחריה. במחשבה הדיסקורסיבית חברו היגיון וצלילות דעת להבנה ולהעמקה המשתלשלת מנתון לנתון לתפיסת העניין. בעוד שבהכרה אינטואיטיבית שהיא הבנה פנימית ללא תהליך של חשיבה וצירוף פרט לפרט. מה שמאפיין את הידיעה האינטואיטיבית, זו העובדה שהיא נוצרת במהירות רבה בן רגע. -"אשה מכרת באורחין תחילה". (ע"פ ברכות י, ב)

לעיתים הידיעה האינטואיטיבית נוגדת את ההיגיון השגרתי של האדם ומאתגרת אותו לפענח אותה. בכך היא נבדלת גם מאינסטינקט שהוא נטייה פנימית מולדת ואף נרכשת המבוססת על חוויות קודמות ומטרתה היא הישרדותית.

'הנדסת אנוש' פועלת ליצירת ממשק בין האדם לסביבה שלו, ולמוצרים הטכנולוגים שאיתם הוא משתמש. מוצר נחשב ידידותי למשתמש כאשר אפשר להשתמש בו באופן אינטואיטיבי ואינסטינקטיבי.

גם העמים כמו בעלי החיים מזהים באינסטינקט שלהם ובאינטואיציה את הסכנות האורבות להם, הן מבחינה גשמית חומרית והן בתחום הרוחני האמוני.

הקריאה לסודיות

מערכת חכמת הקודש, אורות הקודש, חלק א פרק ה

אלדד פרי

סיפורים לא מעטים על תנאים ואמוראים שהיו בעלי רוח הקודש, לרבות בדורות האחרונים כמו האריז"ל, הרמח"ל, הבעל שם טוב, מרן הרב זצ"ל ורבים אחרים, אך ברור, גם למי שאינו מטיל ספק בכך, כי מדובר בתופעה יחידנית, פרטית, ולא תופעה לאומית, כפי שהייתה מאז יציאת מצרים ובבית ראשון.

חלף כל כך הרבה זמן מאז שהתופעה הייתה תופעה לאומית, עד כדי כך שלא סביר ולא מקובל בעיני חכמי הדור החילוני, לחשוב במושגים של "נבואה" ו "רוח קודש". אלברט איינשטיין, במכתבו לאריק גטקינד, כשנה לפני מותו, אמר כי כתבי הקודש, לרבות היהודיים, הם "פרימיטיביים" והם אינם אלא "האמונה התפלה הילדותית בהתגלמותה". ישעיהו ליבוביץ' סבר כי העבודה הדתית היא חד כיוונית. אם אדם מתפלל הוא יוצר קשר חד צדדי עם הקב"ה. זה מעשה חשוב, אך ראוי לדעתו שהאדם לא יצפה לקבל "פידבק" בחזרה. המחשבה הגלותית הזו נעוצה בנתק בן אלפיים וארבע מאות שנה מאחרוני הנביאים. מחשבה זו אינה מוצאת מקום לנבואה, ללאומיות יהודית ולקדושת ארץ ישראל. מחשבה זו משותפת לנצרות, לאיסלאם וליהודי החילוני, גם אם הוא חובש כיפה לראשו.

הדרך חזרה לגילוי דבר ד' בעולם, באופן גלוי וברור, עוברת דרך חכמת הסוד. חכמת הסוד

תורת הסוד היא הרובד הגבוה ביותר שהאדם יכול לפגוש בחכמת הקודש, ככל שהדבר תלוי בו. מכאן ואילך, רוח הקודש, נבואה, בת קול וגלויים עליונים אחרים, כבר אינם תלויים בו ואינם זמינים לו לפי רצונו, והם אינם באים ביחס ישיר ללימודו ועבודתו. חכמת הקודש, כפי שראינו, כוללת את כל החכמות ואת כל היש, אולם היא נגישה עד גבול שניתן להבנה על ידי בן אנוש. פסגת חכמת הקודש היא מפגש ברוח הקודש. כשבית המקדש היה קיים, היה ניתן לחוות את גילוי השכינה. במצב בו ההנהגה הייתה גלויה כל כך, הייתה קיימת גם הנבואה. רמת התקשורת בין התחתונים לעליונים הייתה שונה באופן מהותי מן המצב בו אנו נמצאים היום. "תניא, משמתו נביאים אחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול" (יומא דף ט, ב).

הסתלקות הנבואה

עם סילוק השכינה (בבית שני לא היה גילוי שכינה משמעותי) הסתלקה הנבואה והסתלקה רוח הקודש, אך עדיין נותרה תקשורת ישירה בין העליונים לתחתונים. אכן ככל 'שהעמקנו' בגלות - התרבה החושך, עד שנדמה כי התקשורת היא חד כיוונית. התחתונים פונים מלמטה למעלה ואינם מקבלים תגובה הפוכה, מלמעלה למטה. אמנם נכון הדבר שישנם

בבית המקדש, היו מכינים "פרחי כהונה" מבגדים בלויים של כהנים, אך רק מהמכנסיים והחגורות. בגלות, דנו במשנה זו ותמהו מדוע דווקא מבגדים אלה, הרי בגדי הכהנים כללו גם כותנות ומצנפות?

תשובות רבות ושונות ניתנו לכך, וכולן דומות. היה מי שאמר שהכותנות והמצנפות היו דקות מאוד ולכן לא התאימו לפתילות. היה מי שאמר כי מכיוון שמהכותנות והמצנפות עשו פתילות למנורה, על כן בשמחת בית השואבה השתמשו במכנסיים ובחגורות. יש מי שאמר שבמכנסיים היה מעורב צמר ולכן הוא התאים לשמחת בית השואבה שבה היה אור גדול.

לתשובות הללו יש מכנה משותף מאוד ברור. הן עוסקות בפרקטיקה. הגלות פיתחה את הצד ההלכתי בלבד של התורה וזנחה את הצד הפנימי, את חכמת הסוד. לא לחינם קרא רבי ירמיה לתלמוד הבבלי "מחשכים" (סנהדרין, דף כד, א).

מן הרב זצ"ל, מסביר במקום אחר, כי "התיקון הגדול" שהיו עושים בבית המקדש קשור לחטאו של האדם הראשון. החטא שעדיין לא תוקן, הלא הוא חטא העריות.

הסיבה שלא הייתה הפרדה בין גברים לנשים בבית המקדש הראשון, היא משום שהשכינה שרתה שם. בבית שני, אפילו קדושת בית המקדש לא הספיקה ולכן היו מגיעים לידי קלות ראש. תורת הסוד מרחיבה בעניין "התיקון הגדול" שהעלה את הנשים לקומה שנייה, מאולתרת, בתוך עזרת הנשים. זאת - אחרי שהגמרא (שם, ע"ב) מתארת שניסו את הכל קודם שהפרידו בין הנשים לגברים בשתי קומות שונות. נמצא, כי השאיפות בשנים אלו של האנשים והנשים הדתיים שלא להתפלל בהפרדה מוחלטת נעוצות בגעגוע נשמתם לימים בהם ראו בבית המקדש רק את הקב"ה ולא באו לידי קלות ראש. ולכאורה - יש צדק מסויים בשאיפתם, אלא שיש לבקש מהם להגיע לאותה דרגה שהיה בה היהודי בבית המקדש הראשון בעת גילוי שכינה!

היא לימוד שנותר מאז ימי הנביאים, ומשום שעבר בעל פה בין יחידים מדור לדור, נקרא גם "קבלה". "קבלה" הוא גם שם נרדף לנבואה (ראו למשל: בבא קמא דף ב, ב; תענית דף טו, א; נדה דף כה, א).

לימודי הקבלה וארץ ישראל

בגלות, מצב הרוח הלאומי ופניות הדעת של היחידים, לא התאימו לסודות העליונים. על כן, פשט התורה והצד המעשי שבה, הפך להיות חזות הכל (כמעט). מכיוון שחכמת הסוד מתאימה ללימוד רק בארץ ישראל, היה אף חשש כי העיסוק בה יוליד אצל הלומדים רצון לעלייה לארץ ישראל, ועל ידי כך, במחשבותיהם הלאומיות, הם יביאו אסון על שאר אחיהם שבגולה, בניסיונם לדחוק את הקץ ולסיים את הגלות. בתודעה הגלותית היהודית צרוב היה אסון מרד בר כוכבא ובתקופה האחרונה, צרוב היה גם זיכרון משיח השקר, שבתאי צבי. כל אלה, הותירו את תורת הסוד ב"סוד".

אך עד מתי יזנח החלק הזה החשוב ביותר בחכמת הקודש?

"כשמגיע האיש היחיד, וכן הדור, לאותו המצב שהופעתו הרוחנית כבר קרואה היא לפעולתה, אז אי אפשר לו להיות משיביע את צמאונו ההכרחי בכל תוכן מוגבל, אם לא יהיה אותו התוכן בעצמו מוסר אותו אל תוכן רחב הפשי, שבו ירגיש את השיגוב הגדול שבשורש נטית נשמתו ממקור החיים שלה. ומתוך כך רזי עולם, רזי תורה, סוד ד', הולכים ונתבעים מן הדור".

כשעם ישראל חוזר לארץ ישראל, מתחילה רוח הנבואה לזרוח מחדש. הנשמות של דור הגאולה, הן כאלה שאינן יכולות להסתפק עוד בתורה שבאה מן הגלות. במקום להרחיב בכך נדגים זאת על ידי הדוגמא הבאה:

בתלמוד הבבלי, במסכת סוכה (דף נא, ב) מובאת משנה העוסקת בשמחת בית השואבה. בין יתר הפרטים המופיעים שם נאמר שאת הפתילות לספלי השמן הענקיים שהיו בעזרת הנשים

גם אם עיפו במלחמתם נגד המון רב, ההולך בבטחה אל הרוח אשר עיניו הפקוחות לפי דעתו ישאוהו, לא יחדלו תת מתקם, לא יחדלו להתעודד, ודגל רזי תורה, וחוסן דעת ואמונה ברורה ופנימית, וישועת עולמים לישראל ולאדם, לגויות ולנשמות, לעולם ולעולמים כולם, לגדולים ולקטנים, לזקנים ולצעירים, בידם".

מחיר כבד ישנו בשבירת הקונצנזוס החברתי האוסר ללמד את תורת הסוד גם עם תום הגלות. עייפות ומלחמה נגד המון רב. כך מתאר מרן הרב זצ"ל את אמיצי הכח ובעצם, **את אמיצי הכח הגדול ביותר - את עצמו.**

"ואם אנו מדברים והאילמות תוקפת אותנו. אם אנו מבטאים והמושגים נטבעים בדומיתנו, מפני שאין בנו כח להדריך את הדבור, לחפש את המילול, לא בשביל כך נבהל ונסוג אחור מחפצנו הקבוע. כבודת הפה לא תעצור כח לעצור את הזרם של החפץ הנשגב, אשר דבר ד' בו יגלה, אשר יאמר דבר לאזר כח לנכשלים, לבשר שלום ליריבי עם. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר ד', ורפאתיו".

אחת המשוכות הקשות בבואנו לעסוק בתורת הסוד, הוא חסרונן של מילים מתאימות לתיאור האמת. מכיוון שלא מדובר במציאות פיזית ומכיוון שרוב המילים שלנו נוגעות למציאות הפיזית, אנו צריכים להסביר במילים, השגות והבנות שהן למעלה מהן. אנו צריכים **"להדריך (לתת דרור) את הדבור, לחפש (לתת חופש) את המילול"**. זו היא המשימה הקשה והראשונה במעלה בבואנו לעסוק בתורת סוד.

גם מי שאינו מוכשר לצייר בשכלו את דקות העניינים הנשגבים, המוצעים בסתרי תורה, ובכל ההצעות של חכמת הרזים, מכל מקום הרגש הכללי וההתעדתות הנפשית יוכל להרגיש מצד עצם טבעיותה של הנשמה המשכלת, והחוש האמוני הטבוע בנפש.

(אורות התורה פירק י')

מכיוון שבשמחת בית השואבה עסקו בתיקון חטא זה, מובן מדוע דווקא "פרחי כהונה", נערים כהנים בגיל בו יצר העריות עז ביותר, היו עוסקים בהדלקת האור. בנסיבות אלה, אפשר להבין מדוע הפתילות היו עשויות מבלאי המכנסיים והחגורות! וברור גם מדוע קוראים להרכבת עצים כמרפסת "תיקון גדול". וכן גם ברור הקשר להמשך סוגיית הגמרא שם הדנה בשחיטת יצר הרע לעתיד לבוא, קרי בתיקון הסופי לחטא האדם הראשון.

אין ספק שנגענו רק בקצה קצהו של ההסבר הקבלי למתואר במשנה והדברים עמוקים הרבה יותר ורחבים הרבה יותר. בדוגמא קטנה וקצרה זו רואים אנו את ההבדל המהותי בין הסבר של "פשטי תורה" שמרביתו ככולו טכני, לבין הסבר הבא מבית מדרשו של ה"סוד", שהוא כמובן יותר מהותי. נשמת בן דורנו מתמלאת מהסוד וחשה כי האמת מצוייה בהסבריו העמוקים.

"והעקשנות הגורמת למצא בצד הגלוי את כל הסיפוק הרוחני היא מדלדלת את הכח, מפזרת את הרוחות, ומובילה את התשוקה הסוערת למקום אשר תמצא ריקניות ומפח נפש, ובלב נואש תשוב עוד לבקש דרך".

הסיפוק הרוחני לאדם

הרצון למצוא בצד הגלוי של התורה את כל הסיפוק הרוחני של האדם, אין לו מקום בדור התקומה. בראשית תקופת ההשכלה הגיעו הנפשות העייפות מהגלות לרבותיהם ובקשו תשובות לשאלות שהעלה המדע החדש. במקום להתמודד עם הגדלות, עם הרצון לשיגוב, עם בקשתם ליישב את קושותיהם בפתיחת חכמת האמת בפניהם, נעלו הרבנים את השער חזק יותר והתבצרו בעמדתם אף יותר. לצערנו, הייתה התוצאה כמאמר הכתוב ביציאת מצרים: "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים".

"ולזאת קרואים הם אמיצי הכח, אלה הלבבות אשר אור ד' הוא כל תוכן חייהם. גם אם נשברו ונוקשו מרוב יאוש, גם אם נתעלפו ממיעוט אמונה בעצמם,

סגולה ולאומיות (חלק ו)

הרב אורי שרקי

כב, זט). יש נשמות מקומטות בעולם, שהן ביטוי לאותם דורות שלא ניתן להם לבוא לידי ביטוי בפועל. משמעות הדבר היא, שיש נשמות בעולם שמרגישות את הדחייה, את האונס, ואת הדחיקה הנפשית מכך שהתורה ניתנה, והדבר גורם להתמרדות פנימית. התלמוד (חגיגה יד, א) מכנה אותן "עזי פנים שבדור", החצופים שרוצים להרוס את הכול - מהפכנים מוחלטים המבקשים למוטט כליל את העולם, שכן העולם 'מצר את נשמותיהם'. דוגמה עכשווית לדבר היא הפילוסוף הגרמני ניטשה, שהרגיש את הדחיקה של עוצמת נפש האדם על ידי הנורמות המוסריות.

דוגמה קדומה יותר היא עשו. כתוב: "וַיֵּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיפִי" (בראשית כה, כט). עשו עיף כי לא מצא את מה שרצה למצוא, ולכן הוא מבקש מיעקב: "הֲלֵעִיטֵנִי נָא מִן-הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיפִי אֲנֹכִי" (שם, ל). "אנוכי" - זה "אנוכי ה' אלוהיך". עשו לא מצא את "אנוכי", שהרי הוא אמר: "אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת" (שם, לג), וזה קרה הרבה לפני שניטשה הכריז שאלוהים מת. לכן שואל עשו בהמשך: "וְלָמָּה-זֶה לִי בְכָרָה" - לשם מה אני צריך את כל זאת?! יעקב, לעומתו, יודע את הסוד. הסוד הוא שצריך סבלנות בעולם, ואכן, לאחר תלאות רבות הוא הופך לישראל וקונה את מידתו של עשו.

הפתאומיות של הופעת התורה ועם ישראל

לפי דברי מרן הרב קוק זצ"ל, אין יסוד טבעי ללאומיות הישראלית, וזאת - בדיעבד. נזכיר בהקשר זה את השאלה מדוע ניתנה התורה, מתי שניתנה?! לפי חז"ל התורה ניתנה מוקדם מדי. בתהלים מצינו כתוב (פרק קה, ח): "דָּבַר צִוְּהָ לְאֶלֶף דּוֹר" - כלומר התורה הייתה אמורה להינתן כעבור אלף דורות של האנושות.

רבנו סעדיה גאון, שהיה אופטימיסט והאמין ברוח האדם, טוען שגם לולא ניתנה התורה, האנושות בסופו של דבר הייתה מגיעה אליה באופן טבעי. התורה הייתה אמורה להינתן בשנת עשרים וחמש אלף ואחת, אבל מצד האמת היא לא הייתה ניתנת, כי בשלב הזה היא כבר הייתה זהה עם הטבע האנושי. כמו כן, אומר רבנו סעדיה גאון, שלולא ניתנה התורה הסבל האנושי היה רב כל כך, עד שהיה נראה להשגחה העליונה שכדאי לתת את התורה בטרם עת ולשלם את הנזקים העלולים להיגרם. כלומר, עלולים היו להיות נזקים כתוצאה מכך שהתורה ניתנה לפני הזמן - אבל לפחות האנושות מתקדמת מהר יותר.

התורה, כידוע, ניתנה לאחר 26 דורות, כלומר דילגו על 974 דורות. חז"ל שואלים מה קרה לדורות הללו ועונים: "אשר קומטו בלא עת" (איוב

האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל

הרב דן במהות האהבה. הרי צריך לאהוב, וצריך לאהוב את הכל כי האהבה אינה יודעת גבולות. עם זאת, יש מדרגות באהבה.

אהבת כל המעשים כולם היא קודמת לכל,

האהבה הראשונה היא אהבת כל המעשים כולם, כלומר אהבת כל הברואים, כל מה שיש. האדם צריך לאהוב הכול - מהתולעת ועד הגלקסיה.

אח"כ אהבת כל האדם.

קודם כול צריך לאהוב את הכול, ואחר כך לאהוב את בני האדם. לכאורה הדבר תמוה, שהרי האדם הוא נעלה מן הכל, בוודאי שהוא נעלה יותר מבעלי החיים, ואם כך מדוע עליו לאהוב קודם כול את בעלי החיים ולא את בני מינו? התשובה היא פשוטה: אדם שאינו אוהב בעלי חיים, אהבת האדם שלו היא אהבה קטנה, שהרי גדולתו של האדם מתבטאת בין היתר בכך שהוא מטיב עם בעלי החיים.

אחריה אהבת ישראל, שהיא כוללת הכל, שעתידים ישראל לתקן את כל המעשים כולם

יהודי שאינו אוהב את הגויים - גם אהבת ישראל שלו היא אהבה קטנה, כזו שנובעת מאינטרסים אישיים ולא מצד זה שישראל עתידים לתקן את הכל. אהבת ישראל אמיתית נובעת מאהבת האדם באשר הוא אדם. מכיוון שהקדוש ברוך הוא בחר בנו, הוא בוודאי בחר מתוך משהו גדול מאוד. לכן מוכרח הדבר שיהיו הרבה גויים, כדי שנוכל לאהוב את כל העמים, ומתוך כך נגיע לידי אהבת ישראל אמיתית.

וכל אהבות אלה הם אהבות מעשיות

לאהוב, פירוש הדבר לפעול עבור מי שאוהבים.

לאהוב אותם לעשות להם טובה ולגרום להם עילוי, ונעלה על כולן אהבת ד', שהיא אהבה שכפועל, אינה גוררת בעצמותה שום דבר, כי-אם מה שהלב מלא ממנה זה הוא האושר היותר נשגב.

התורה, אם כן, הופיעה בטרם עת, ומכוח זה יש לה מאפיין נוסף - **הפתאומיות** שבהופעתה. התורה היא מעין 'עסקת חבילה' שנחתה על עם ישראל בבת אחת, כלומר אין יסוד אבולוטיבי בהופעתה.

בספר 'הכוזרי' לרבי יהודה הלוי (מאמר ראשון, 9), שואל המלך את החבר: "הודיעני נא איך קמה דתכם?", איך התפתחה הדת שלכם? איזה דעות היו בתחילה וכיצד הן גובשו? עונה לו החבר: לא הייתה התגבשות, זה בא בבת אחת! על כך מגיב המלך: "הפלטג בדבריך החבר" (שם, 9), והחבר עונה: לא רק זה מופלג, אלא יש עוד דבר מופלג: עם ישראל, שהיה משועבד עד תחתיות עפר - אף הוא נולד בבת אחת, ובבת אחת יצא לחירות עם מלך וכהן: משה ואהרן; ולא זו בלבד, אלא שתוך זמן קצר הגיע להר סיני וקיבל את התורה. ומכאן, אומר החבר, יש דמיון בין התורה לבין מקבלה. אם הופעת התורה היא פתאומית באופייה, גם המקבל, עם ישראל, צריך להיות פתאומי בהופעתו.

אצל האבות, לעומת זאת, התורה הלכה והתגלתה בהדרגה. גם עם ישראל בתקופת האבות הלך והתגבש לאיטו. אולם כל זה נמחק - ונולדה אומה חדשה שהיא הטרוגנית באופן מוחלט ביחס לשאר האנושות, בבחינת "עם לְבַדָּד יִשְׁכַּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (במדבר כג, ט); אומה שהיא שונה באופייה, וזה כנראה הכרחי לשם תיקון העולם. כשם שמנהיג, מפקד או מחנך חייבים לשמור על ריחוק מסוים כדי להתעלות מעל הציבור שנתון להשפעתם, כך גם עם ישראל - כדי להיות בעל השפעה עליו להבדיל את עצמו משאר האנושות. אמנם באופן אידיאלי יכולנו לוותר על כך - אבל המציאות מורה אחרת.

מהות האהבה

הנבדלות המוחלטת, אם כן, הכרחית לשם תיקון העולם, שכן ללא גורם טרנסצנדנטי לא תוכל האנושות להתעלות. כדי לבאר את הנקודה הזו, נתבונן בדברי מרן הרב קוק זצ"ל בספרו 'מוסר אביך', בחלק הנקרא 'מידות הראי"ה', בפרק 'אהבה' (פסקה א-ב):

כתוב בתלמוד (בבא קמא לח, א): "שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". ושואלים התוספות איך אפשר נכרי שעוסק בתורה? ועונים: מדובר בשבע מצוות! לפי הרמב"ם מדובר בגוי שכבר קיבל על עצמו שבע מצוות בני נח, ומותר לו להוסיף עליהן, ובכללן, מצוות לימוד תורה המזכה למעמד של "ככהן גדול".

מצינו דבר הלכה שכאשר גוי מביא קרבן, גם אם הוא עובד עבודה זרה מקבלים ממנו, (בבית המקדש) מה שאין כן יהודי שעובד עבודה זרה - לא מקבלים ממנו, שנאמר "וְיָבֵחַ רְשָׁעִים תוֹעֵבָה" (משלי פרק כא, כז). ישנה הבחנה בין ישראל ובין אומות העולם. לאומות קל יותר להתקרב לקב"ה דרך עם ישראל.

גם בתפילה שנשא שלמה המלך בחנוכת בית המקדש נאמר (מל"א ח, מא-מג): "וְגַם אֶל-הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא-מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא; וְכָא מֵאֲרִיץ רְחוֹקָה... וְכָא וְהַתְּפִלָּה אֶל-הַבַּיִת הַזֶּה...וְעֵשִׂיתָ כְּכָל אֲשֶׁר-יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי"¹. וחז"ל אומרים, שכאשר גוי מבקש דבר מה הוא נענה מייד, מה שאין כן היהודי, שבדקים אם מגיע לו או לא.²

1. תפילה זו של שלמה המלך חקוקה על לוח זכוכית שניצב בכניסה לרחבת הכותל.

2. פגשתי גוי ממוצא גרמני שהיה בו רצון להתגייר, אבל בעקבות השואה הרגיש כי אינו זכאי להיות חלק מעם ישראל. עם זאת, מדי פעם הוא הולך לכותל ואומר לקב"ה: ריבונו של עולם, הבטחת שאם יבוא נכרי למקום הזה תמלא את מבוקשו, לכן אני מבקש ממך: תן לי את הכוח לברך את עמך.

אהבת ד' היא אהבה שבלב. הקב"ה אינו זקוק לנו; איננו יכולים לעשות משהו עבורו. אבל לגבי כל שאר המציאות, יש לאהבה השלכות מעשיות. על האדם מוטל לפעול למען תיקון הכול.

הדבר מפורש בדברי הלל (אבות פרק א, משנה יב): "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות...". הלל לא אמר 'אוהב את היהודים' אלא "אוהב את הבריות" והוסיף: "ומקרבן לתורה". לפי זה האהבה של הלל מופנית דווקא אל מי שרחוק מהתורה. הבריות הרחוקות מן התורה, הן המושא של הקירוב, ומכאן שמדובר גם בקירוב של הגויים. התורה אמנם ניתנה בשביל ישראל ולא בשביל הגויים, אבל מוטל אלינו לקרב את אומות העולם אל התורה.

הלכות קירוב גויים

יש לדבר השלכות הלכתיות. אומר הרמב"ם (הלכות מלכים י, ט): מי שלא קיבל על עצמו שבע מצוות שנצטוו בהן בני נח, שלא יוסיף מצווה. מי שלא קיבל על עצמו, או שיתגייר או יעמוד בתורתו, לא יוסיף ולא יותיר. זה יסוד האמירה: "גוי ששבת, גוי שלמד תורה, חייב מיתה". לא שהורגים אותו, אלא שאין זה רצוי, "אין מניחין אותן לחדש דת". לעומת זה אומר הרמב"ם (שם, ו): "בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה".

לפי זה הדבר כולל גם לימוד תורה, ובכך מתורצת גם הקושיה של התוספות: הרי

(אורות התורה פרק י"א)

הצימאון שהנשמה משתוקקת לשלימותה הכללית
 משתבר הוא בכל הארה רוחנית שבאה עליה,
 אבל הצימאון המיוחד של השלימות הישראלית,
 שמבקשת את תפקידה,
 אינו משתבר כי אם על ידי מילוא של תורה.

חסד ואמת בחבלי משיח

הרב אלישע וישליצקי

לחיות ולהחיות את אחיזתם של בנותיה ובניה בארץ החיים. והעצמיות שלהם.

לימים, יספוג כלב בן יפונה מרוחה של חברון, ויימשך אז הביורר הנוקב על נאמנות לשליחות האלוקית גם כאשר ישנם קושי וחששות, וגם מול מה שנראה בלתי ניתן להשגה בעין האנושית השטחית. (במדבר פרק יג, כז-לא ופרק יד, כה - ורש"י על 'רוח אחרת')

ד. המשכיות במידות

את בנין הבית של יצחק הבן, אין האב מחפש בארץ כנען, כאן אז אולי היו הדעות פחות גרועות אך המידות היו מושחתות, ואילו בחרן ישנה אמנם עבודה זרה אך יש מידות מתוקנות. (הר"ן והר"י אברבנאל, בראשית כב)

פרטים רבים משקיעה התורה בבירור השליחות המוטלת על עבד אברהם. כשמעומק השליחות, נמצא שוב הקשר בין ארץ ישראל למידות. (מידות הראי"ה גאווה, יב, יג)

ה. נחמה

כאשר מתאפשר יישום השליחות, ממשיכה רבקה אימנו ללכת אף היא כשורשים "אל הארץ אשר אראך", ובבואה מתברר כי מידותיה ממשיות את שרה אימנו. אין נחמה גדולה מזאת ש"יש שכר לפעולתך" (ירמיהו פרק לא) והדורות הבאים ממשיכים את אמונת השורשים ומידותיהם.

ו. חיבור לירושלים

מידותיו של דוד המלך, הענווה והגבורה, המוסריות והנאמנות לדבר ה', מהווים את התשתית של בניה ראשונית במלכות יהודה בחברון, ובעליה ובצמיחה

א. נשיא אלוקים אתה בתוכנו

בירור נוקב מבררת התורה את סוגיית השררה, ע"י המפגש בין אברהם אבינו לכני חת. לכאורה נשיאות היא תפקיד של שררה. חשיבות, עמדה ציבורית בכירה. אך בני חת מגלים את האמת בזכות אברהם אבינו (בראשית כ'ג ו'). שכן הם רואים את מידותיו של המאמין הראשון בבני ישראל.

בפגשם את החסד והעין הטובה והענווה, פגשו הם את האמונה הגדולה, את דבר ה' המתגלה דרך אמותיו ואבותינו. בני חת מתארים איפוא את הנשיאות האמיתית, המוסרית עם המידות הטהורות, ומי שיזכור היטב את שיש שליחותו לא יסתנוור משררתו. (מהר"ם שי"ק).

ב. הנה באוהל

שרה אמנו מבררת אותו בירור נוקב מזוית אחרת, מתוך האוהל, מתוך צניעותה הפנימית, היא שומעת את הבטחת ה' שיהיה לה ולאברהם אבינו ממנה זרע.

בצחוקה (בראשית פרק י"ב) אין היא חלילה מפקפקת בהבטחת האלוקים אלא כאומרת "אני איני ראויה להבטחה זו". אין היא מסתנוורת ממעמדה, אלא שומרת מכל משמר על צניעותה. (ר' צדוק מלובלין (מחשבות חרוץ עמ' 101) האמת הפנימית הלא היא משאת הנפש של אימותיו ואבותינו ודעתה של שרה אמנו לא זחה עליה לרגע.

ג. חברון

עיר האבות והאימהות היא העיר של עוצמת החיבור לארץ ישראל ולעם ישראל, מתוך השראת שכינת תורת אלוקים חיים. שרה אמנו במיתתה ממשיכה

אך נביט אל 'צור חוצבנו ואל בור נוקרנו' (ישעיהו פרק נא) ומהם נלמד את החסד והאמת גם יחד. בבניית עצמיות טהורה ונקיה, המדרבנת לתרומה ולהתנדבות, והמצמיחה בעזרת צור ישראל וגואלו, כוחות ומשימות לשרת ולהיות פועלות ופועלים עם א-ל בגאולת ישראל. (ירושלמי מסכת שבת פרק ו, טו, ומדרש רבה לפרשת אמור פרשה כו)

וכשם שאמר רבי יואל משה סלומון ז"ל ממייסדי פתח תקוה בעת משבר גדול, סמוך לשנת תרל"ח: **"ומי איפוא הסופרים הנכונים למעשים הפעוטים, הנעשים עכשיו, ואשר להם תוצאות גדולות ונכבדות"** (ספר רבי יואל משה סלומון, יצא לאור במאה שנה לפטירתו. י"ב בחשוון תרע"ג - תשע"ג על ידי יינו מ"ר הרב עווד וולנסקי שליט"א עמ' 29-28)

ז. גאולה

חיבורם של כל ישראל בחבלי משיח אל השורשים, איננו חיבור קל. העצמיות - אשר כל כך מבוקשת כיום, גם היא עלולה לסנוור, גם בה אני עלול להיות כלוא בצמצומי. (הגר"ד סלובוויצ'ק בספר 'בסוד היחיד והיחד' עמ' 347).

המשך המאמר מעמ' 2

וכותב שם הרב:

חיבת הארץ - הוא החיבור של גוף ונשמה לנצח

מכל הדברים הללו נראה לומר שאברהם חיבר בגדולתו המקורית את **חיבת יישוב הארץ המעשית כולל קבורת המת בארץ עם המדרגה העליונה של חיבת הקודש והנשמה שבארץ ישראל**. משום כך הוא גם אביהם של ישראל וגם אב המון גויים השואף לשלימות הכלל עולמית זו שתהיה לעתיד לבא עם יקיצת ישני חברון. בבחינת: 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים', והרי הקב"ה אומר לאברהם: 'אתהלך לפני והיה תמים'.

לפיכך קניין המקום בכסף - הוא הקניין הגשמי של חיבת יישוב הארץ. קניין החזקה - הוא כמו כיבוש יהושע חזקה בכלליות נשמת ארץ ישראל ובצירוף הפלא של חומר ונשמה בארץ הקודש ושאיפת השלימות הגבוהה של כלל האומה וכלל העולם בהווה. ואילו השטר הוא כמו שטר הקניין והראייה של קשר ארץ הקודש לנצח לעתיד ובעולם הבא לשלימות אין סוף של האנושות כולה.

'חיי עולם ולא רק חיי שעה' כלשון הגמרא (ברכות מט, א): 'אמר רבי ישמעאל ק"ו על חיי שעה מברך ברכת המזון, על חיי עולם לא כל שכן שיברך ברכת התורה?! וניתן לומר גם שחיי שעה הם העולם הזה ובהם נדרש הלחם, ואילו חיי עולם היא התורה המביאה לעולם הבא. כדברי הפוסק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם'.

"כשם שהברכות עצמם מעירות את הלבבות לדיעות ישרות שהן אבות למעשים ישרים ומדות טובות, כן גם פרטיהם להלכותיהם בנויים על פי דרכים מפולשות למדות טובות ויקרות, ועיקרי תורה באמונות ודעות, ובאשר חיבת ארץ הקודש היא יסודה של תורה, שהיא מביאה את כלל עם ד' וכלל העולם כולו להשלמתם, על כן מחוברים הם עניני הברכות בהקדמתם בסמיכתם ל'ארץ' שבתורה, להורות כי כל הקרוב - קרוב יותר לארץ, ומי שיש לו יותר אהבה לארץ ויותר השתדלות בנין יישוב ארצה"ק הוא מוקדם לברכה והוא קרוב יותר לשלמות'.

הרב מסביר שיסוד המחלוקת הוא בין חיבוב הארץ בגלל סגולותיה היקרות וצמא לקיום המצוות התלויות בארץ בגלל התכלית הרוחנית העליונה הנמצאת בארץ לכלל ישראל ולעולם כולו. וכך סובר מי שמקדים את הרימונים שהם בארץ הראשונה בה חמישה מינים המייצגים את חמשת חומשי התורה. הם המסמלים את המעלה הרוחנית שבחיבת ארץ ישראל. והדעה האחרת המחשיבה את שמן ודבש היא באלו שחיבתם היא בגלל השלמות הטבעית שמקורה בחומר הייחודי שישנו בארץ עקב חיבור הרוח והחומר וההשתוקקות לישוב את א"י למען טובתו של כלל ישראל, כי בסופו של דבר מה ששייך לכלל גם אם זה ענין גשמי הופך הוא להיות רוחני.

אברהם - אינו רק "אוהב" הקב"ה, אלא מתוך שהוא 'אוהב' הוא גם משתדל בכל מאודו בחיבת ארץ ישראל ועושה מעל ומעבר לממש קניין בארץ ישראל ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר על מקום הקבורה של ארבעת זוגות אבות ואימות העולם..

על האומץ ועל הצניעות

אסף פאסי*

עם אנושיות ותעופת מחשבה כפי שהייתה בטרם כניסתם לעולם העשייה.

מידת הצניעות גורמת טובות רבות בעולם, ומתוך כך היא זוכה לדחות מפניה דברים שהיו טובים מצד עצמם... הצנוע מכיר כי לא מפני שנאה על המין הוא מתרחק ועושה גדרים, כי אם מפני התכלית הכללית היפה. (מוסר אביך)

מידת הצניעות היא מידה קשה. לכאורה היא מרחיקה את השלום בין האדם לחבירו, בכך שהיא מנתקת בין נשים לגברים.

מין הרב קוק זצ"ל לא מתעלם מעובדה זו ומכיר בכך שהצניעות גורמת לנו להפסד של חיבור שיכול להיות טוב. אך יחד עם טוב זה נעלול להיווצר נזק מאד גדול של פריצות. מתוך המקום הזה נתנה התורה גדרים וסייגים לקשר שבין גבר לאישה, גדרים שמטרתם למנוע טרדות ותקלות שבהן אנו נפגשים היום בעולמנו.

עלינו ללמוד מתורתנו הקדושה את היכולת לחופש אמיתי. חופש שבו המוח שולט על הלב ולא היצרים הם המניעים אותנו.

בדורנו - דור שבו מתגלים חדרי החדרים של האדם, הדבר הזה ברור יותר ויותר.

* מחבר "משפטי הרב קוק" הגיגים, מחשבות, תובנות

אומץ החיים מוכרת הוא לכל יחד, ובפרט למנהיג, ולכל ציבור. אבל עם האומץ המתגלה מהתכונה הנפשית מתעוררים הרבה סעיפים מזיקים, ומידות רעות. וצריך הסתכלות בהירה של יושר גדול לברר את הטוב הנקי מתוך הפסולת. (שמונה קבצים א, רנד)

האומץ הוא תכונה מבורכת. הוא הנותן כוח להוציא דברים מהמחשבה אל הפועל ואל העשייה. חברה צריכה בתוכה אנשים אמיצים כדי להתהוות, מנהיג הוא אדם בעל אומץ, וכל אחד מאיתנו, ברמות כאלו ואחרות, נדרש לאומץ כדי להתקדם ולהיבנות.

אך יחד עם זאת עלינו להיות מודעים למחיר הנלווה לגילויי האומץ. מחיר שאנו משלמים על המעבר מתעופת המחשבות אל עולם מעשי, אמיתי, עם קשיים והתמודדויות, וממילא מעמיד אותנו מול מציאות מורכבת מזן התיאורטית.

כאשר אנו מגיעים לשלב שבו נדרש מאיתנו אומץ, עלינו לזכור כל העת את המקום הנקי שממנו התחלנו, את העובדה שהאומץ הגיע כדי להוציא רעיונות עמוקים אל הפועל ולא כדי להראות כוחניות או להשליט שררה.

בייחוד הדברים אמורים לאנשים שכבר הגיעו להנהגה, ושיושרם ועומקם הביא אותם לנקודה זו. דווקא הם, יותר מכולם, צריכים לשמור על עצמם אמיצים במידה הנכונה, אך

המיוחד בעיתוי פרסום הספר 'מוסר אביך'

הרב יוחנן פריד

יסדר ספר לעצמו בלימודים הדרושים לו בזה” (היינו: יש להדגיש ולהבהיר את הדרך מן השכל אל הלב!) על כן הוא ממעט בעיסוק בחיבור זה בהדרכות מוסריות פרטניות ועיקרו הוא מבוא ללימוד המוסר ולבניין הנפש.

עיון נוסף, והדבר נכון כמובן גם לכתבים האחרים של מרן הרב זצ”ל, יביאנו אל המסקנה המתבקשת כי ישנה ייחודיות למשנת הרב גם בתחומי המוסר. ולמרות שלל מאות הספרים שחוברו בענייני ‘המוסר’ במשך השנים, ישנו אופי מיוחד להגותו, ואף הוא שייך לראייתו ולמשנתו הכוללת על ‘דור התחייה’.

“כל משנתו של הרב באה מתוך תורת התחייה בדורנו, כל שליחותו הרוחנית הייתה בנין תורת הגאולה. העובדה שאנו חיים בדור המיוחד הזה משליכה על כל תחומי חיינו” (הרב אלי אדלר, בהקדמה למהדורת תשע”ה)

הספר “מוסר אביך” נדפס ויצא לאור בכמה מהדורות. ראשיתו - עדיין לא כספר - והוא ברשימות שערך הרב זצ”ל בפנקסיו בהיותו רבה של זיימל ואחר כך רבה של בויסק (בלשונו של הרצ”ה “בשנות הנונים”, כחמישים שנה לפני כן, כמובא בהקדמה למהדורת תש”ו)

[ראוי להזכיר כאן כי טרם העלייה לארץ בשנת תרס”ד - הוצעה להרב זצ”ל כהונת ‘משגיח’ בישיבת טלו, והרב נטה לקבלה, אך הישיבה והעלייה לא”י הכריעו! רשימות אלו קשורות בוודאי לעניינינו]

מרן הרב קוק זצ”ל, עסק רבות בנושאי המוסר, הן בכתיבתו השוטפת ואדירת הכמות וההיקף בתחומי הכנתו של המוסר, ברעיונותיו והסברת עקרונותיו, והן בהעברתו לעולם העשייה וההתנהגות המוסרית המעשית.

בשורות אלו לא ניתן לפרוס את היריעה הרעיונית הזו כולה. ראוי, לפחות, להזכיר את החיבורים (המוכרים אמנם לעוסקים במשנתו) לאופיים ולייחודם בתוך מכלול יצירתו הספרותית. בהם יש להזכיר את היסודות שפורטו בשני חלקי ‘מוסר הקודש’ (חלקים ג-ד בסדרת “אורות הקודש”) וכן את ספרי ‘מוסר אביך’ (נשוא הרשימה הזו) ו‘מידות הראיה’ וכן עוד קטעים רבים ומגוונים, בפרקים המפוזרים ובכתביו הרבים.

אכן, החלק המעשי והעיקרי מרוכז בשני החיבורים דלעיל. היינו: **ב’מוסר אביך’ וב’מידות הראיה’**. בהבנה מעמיקה יותר ניתן להבחין כי הספר ‘מוסר אביך’ דומה ל**‘שמונה פרקים’** (הקדמת הרמב”ם לפרקי אבות) ובו מפורטים העקרונות הכלליים של תורת המוסר, ואילו **‘מידות הראיה’** מטפל במידות מוסריות פרטניות, בגיבוש הבנתם ובשרטוטי הדרך להוצאתם אל הפועל. (דוגמת **‘מסילת ישרים’** לרמח”ל).

מרן הרב זצ”ל מפרט בראשיתו של ‘מוסר אביך’ את כוונתו בחיבור הספר. הוא קובע כי **“אי אפשר לצאת ידי חובות הלב, רק אם**

לחזק ולהתחזק מתוך השאיבה ממקור הקודש של **'מוסר של אבינו'** ולגלות על ידי כך את 'המאור הפנימי' אשר בבית ישראל ואומץ בירור חשבון עולמו.

יש לדייק היטב ולהבין את האמירה העמוקה מאד המנוסחת במשפטים אלו, כדלקמן: הרב צבי יהודה זצ"ל מורה ומסביר כאן את הקשר ואת השוויון שבין הפרסום של "ראש מילין" דווקא באמצע המלחמה (הראשונה), לבין פרסום "מוסר אביך" בתום מלחמת העולם השנייה.

כוונת דבריו מוליכה אל הצורך החיוני בתקופות שכאלו, יש לחזק את הבסיס המוסרי של העם ושל בניו, על ידי עמידה והעמקה במשמעות ה'**מאור הפנימי**' הייחודי שלו, ועל טוהר נפשו.

לדעתו, זו היא שליחותם של ספרים אלו, והדבר מתבטא כמוכן בעיתוי פרסומם והוצאתם לרשות הרבים, דווקא בזמנים אלו.

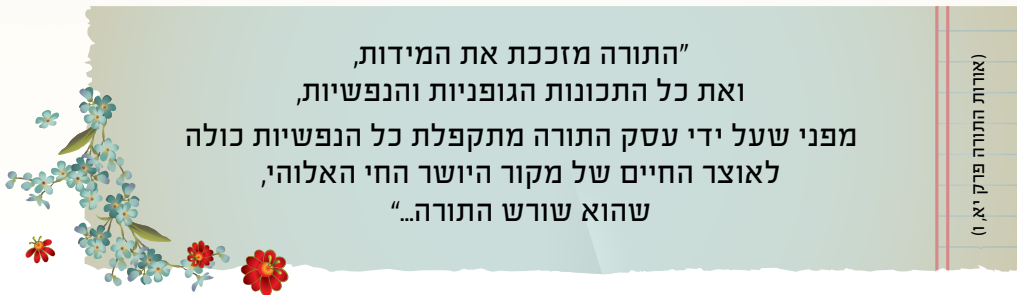
יש לציין כי מאז שנת תש"ז, יצא לאור הספר 'מוסר אביך' בשנת תשל"ו, בצירוף הספר 'מידות הראיה' וכן בכמה הדפסות במשך השנים עד צאתו במהדורה מבוארת לאחרונה בשנת תשע"ה, על ידי מערכת בראשות הרב חגי לונדין. במסגרת הסדרה המבוארת של כל ספרי מן הרב זצ"ל.

המהדורה הראשונה יצאה בהוצאת 'הישיבה המרכזית העולמית' כאמור **בשנת תש"ו**. היא נערכה על ידי הרצי"ה מתוך הפנקסים, והוא אשר נתן את שם הספר ואת כותרות הפרקים.

הקדמתו פותחת במילים הנוראות כי **"בימי תוכחה הללו, מתוך צרת הנאצה (!) וחמת המציק, שאפפתנו בתפארת בניינה של ארץ חיינו" ... והוא ממשיך: "במצב זה של מבוכות מדורותינו ותעצומות מאבקינו הנוראות, שלעומת התכונות הנועם של ישע גוי ואלוהיו בחבל נחלתו...מרובה מידת ההכרחיות של תגבורת הרוח הפנימית ממעמקי יהדותנו ואמיתת קדושתה..."**

רבינו הרב צבי יהודה זצ"ל קובע כאן את דברו באופן ברור ביותר. הוא מלמדנו כי קשר ישיר ומחייב הוא לעסוק דווקא עתה **"בהדרכה של 'מוסר אבינו' רוענו הנאמן, כהננו הגדול...וכהופיע אז ממנו בשנת 'עזרת' באמצע מלחמת העולם הקודמת ה'ראש מילין' ...להחזיק את המעמד...לרומם קרן בדגל שם אלוהינו במוסר קדשו, בזיכור נפשות קרוביו, ביראתו ועבודתו וישראל עמו... כאז - כן עתה ...!"**

לאמור: כי כשם שבעיצומה של מלחמת העולם הראשונה - היה לעם ישראל חיזוק ברור בהופעת **'ראש מילין'**, ועל ידי כך גדל עיסוקו של העם ברוחו הפנימית, כן הדבר גם עתה בתום מלחמת העולם השנייה, יש

ETAMERCO

פרי נדל"ן העובדות מדברות, ההצלחה מנצחת.

רוצים לקחת חלק בהצלחה?
לפרטים ורכישה *5066

'בית הרב' | זאת לרא"ה (ע"ה)
רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 www.ortotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו
עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור